

DIE ROL VAN DIE TAALWETENSKAP IN DIE
ONTWIKKELING VAN DIE LITERATUURWETENSKAP

Wilhelm Liebenberg

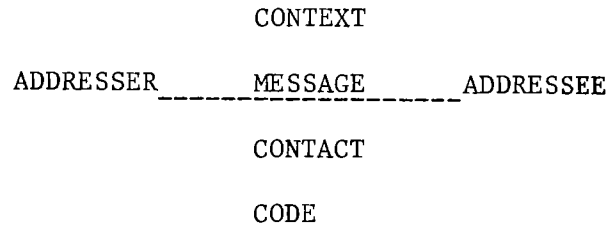
Die onderwerp wat ek wil aansny, dek heeltemal 'n ander terrein as dié van die ander referate wat vandag hier gelewer word. Ek gaan nie praat oor die toepassing van taalwetenskaplike kennis by die interpretasie van literêre tekste nie, maar oor die gebruik van taalwetenskaplike begrippe en prinsipes by die ontwikkeling van teorieë oor die letterkunde. Dit is 'n betreklik esoteriese asook 'n kontroversiële onderwerp wat mens baie lank sou kon besig hou. My behandeling daarvan sal dus uiteraard oorsigtelik wees en ek kan alleen maar hoop om hier en daar met verwysing na enkele voorbeelde aan die oppervlak te raak.

1 Die bestudering van literêre taalgebruik as deel van die taalwetenskap

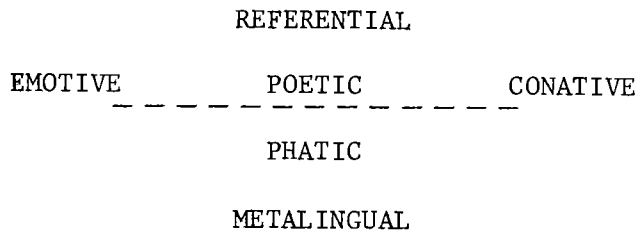
Die moderne taalwetenskap, wat begin het met De Saussure, het vroeg al 'n vrugbare uitwerking op die literatuurwetenskap gehad. My verhaal begin in Rusland toe die Moskouse Linguistiese Kring in 1915 gestig is deur 'n groep linguiste wat 'n belangstelling in die besondere aard van literêre taalgebruik gehad het. Die voorsitter was die bekende taalkundige Roman Jakobson wat jare later by 'n kongres cor styl, wat in 1958 te Indiana gehou is, in sy bekende "Closing statement: Linguistics and Poetics" die volgende standpunt stel:

"Poetics deals with problems of verbal structure, just as the analysis of painting is concerned with pictorial structure. Since linguistics is the global science of verbal structure, poetics may be regarded as an integral part of linguistics." (1960:350)

Volgens Jakobson het taal 'n verskeidenheid funksies, waarvan die sogenaamde "poetic function" maar een is. Hierdie funksies onderskei hy aan die hand van die volgende skema van ses faktore wat deel uitmaak van enige vorm van verbale kommunikasie:



Die ooreenkomstige funksies van taal is dan:



Hiervolgens is die "poetic function" 'n "focus on the message for its own sake". (Jakobson 1960:356) Dit is iets wat in alle vorme van taalgebruik in 'n mindere of meerdere mate meespeel, maar veral in die poësie opval omdat dit daar dominant is. Dit wat die digterlike taalgebruik kenmerk, is met ander woorde nie net tot die poësie beperk nie, maar hoort tot die studie van taal in die algemeen.

Hierdie standpunt word weerspieël in die wyse waarop Jakobson die "poetic function" definieer met behulp van "the two basic modes of arrangement used in verbal behaviour, *selection* and *combination*":

"The poetic function projects the principle of equivalence from the axis of selection into the axis of combination." (1960:358)

'n Voorbeeld hiervan vind mens in Caesar se bekende woorde, "veni, vidi, vici", waarin die v-alliterasie, die gelyke woordlengtes, die eenderse uitgang en die feit dat die klemtoon elke keer op dieselfde lettergreep val, saamwerk om die vorm van die uiting opvallend te maak.

2 Die gebruik van metafoor en analogie

Die rol wat metafoor en analogie in die literatuurwetenskap speel, blyk reeds duidelik uit die titel van Vladimir Propp se Morphology of the Folktale wat in 1928 in Leningrad verskyn het. Na analogie van die morfeem identifiseer Propp die funksie as fundamentele eenheid van die volksverhaal. Die funksie is 'n daad wat 'n karakter verrig en wat gedefinieer word ten opsigte van sy betekenis vir die verloop van die verhaal. Die opsiebare bevinding van Propp se studie is dat die aantal funksies wat in 'n volksverhaal voorkom, beperk is, en dat hulle altyd in 'n vasgestelde volgorde verskyn. Byvoorbeeld:

1. Een van die lede van 'n familie verlaat die huis.
 2. Die held word iets verbied.
 3. Die verbod word oortree.
 4. Die skurk probeer inligting inwin.
 5. Die skurk bekom informasie aangaande sy slagoffer.
 6. Die skurk probeer sy slagoffer om die bos lei om hom gevange te neem of iets van hom in besit te neem.
 7. Die slagoffer word om die bos gelei en help onwetend die vyand.
 8. Die skurk berokken skade aan een van die familie.
OF: 'n Lid van die familie begeer iets of het 'n behoefte aan iets.
 9. Skade of tekort word bekend gemaak; die held word genader met 'n versoek of bevel; hy word toegelaat om te vertrek of gestuur.
-

Sekere funksies mag weggelaat word --- die verhaal kan byvoorbeeld eers by 8. begin --- maar die volgorde van dié wat oorbly mag nie verander nie. Aan die hand hiervan bevind Propp dat alle volksverhale tot een tipe behoort wat betref hul struktuur.

Propp se werk het gedien as voorbeeld vir die sogenaamde Paryse Strukturaliste wat later die moontlikheid van 'n algemene verhaalgrammatika ondersoek het. In "The Grammar of Narrative" uit 1968 onderskei Tzvetan Todorov tussen episodes wat 'n toestand (van equilibrium of disequilibrium) beskryf, en episodes wat 'n oorgang van een toestand na 'n ander beskryf. Predikate wat toestande beskryf noem hy narratiewe "adjektiewe", en dié wat die oorgang van een toestand na 'n ander beskryf, word narratiewe "werkwoorde" genoem. Todorov ontleen ook 'n stel sekondêre kategorieë aan die linguïstiek soos "voice, aspects, mood, tense," ens., waarop ek nie verder sal ingaan nie. (Vgl. Todorov 1977)

Waarop ek wel wil wys is dat Todorov se benadering in 'n belangrike opsig van dié van Propp verskil. Wanneer hy van 'n verhaalgrammatika en van narratiewe "adjektiewe" en "werkwoorde" praat, is hy nie bloot besig om metafore aan die taalwetenskap te ontleen nie, maar gaan hy van die veronderstelling uit dat daar 'n sekere verwantskap tussen taal en verhaal is. "The notion of a grammar of narrative", skryf Todorov,

"rests on the profound unity of language and narrative We shall understand narrative better if we know that the character is a noun, the action a verb. But we shall understand noun and verb better by thinking of the role they assume in the narrative." (1977:119)

By Todorov vind mens dus iets van Jakobson se benadering terug --- die idee dat taal en letterkunde volgens dieselfde strukturele beginsels georganiseer is.

Die aktansiële model van Greimas --- 'n soort dieptestruktuur vir die rolle van verhaalkarakters --- is eweneens op die sin gebaseer. (Vgl. Greimas 1966:180) Ook Roland Barthes sluit in sy "Introduction to the Structural Analysis of Narrative" hierby aan:

"Structurally, narrative shares the characteristics of the sentence without ever being reducible to the simple sum of its sentences: a narrative is a long sentence, just as every constative sentence is in a way the rough outline of a short narrative." (1977:84)

"Nor does the homology suggested here", skryf hy verder

"have merely a heuristic value: it implies an identity between language and literature It is hardly possible any longer to conceive of literature as an art that abandons all further relation with language the moment it has used it as an instrument to express ideas, passion or beauty: language never ceases to accompany discourse, holding up to it the mirror of its own structure." (1977:85)

Hiermee het ons in wese reeds uitgekom by 'n derde rol wat die taalwetenskap speel, nie net in die ontwikkeling van die literatuurwetenskap nie, maar ook wat die studie van tekens in die algemeen betref.

3 Die taalwetenskap as model vir die semiotiek

De Saussure stel in sy Course in General Linguistics 'n algemene tekenleer in die vooruitsig --- die Semiologie:

"Since the science does not yet exist, no one can say what it would be; but it has a right to existence, a place staked out in advance. Linguistics is only a part of the general science of semiology; the laws discovered by semiology will be applicable to linguistics." (1974:16)

In Elements of Semiology skryf Roland Barthes so te sê 'n halfeeu later dat die semiologie bloot 'n tentatiewe wetenskap gebly het. Die rede daarvoor, stel hy voor, lê in die feit dat De Saussure die linguïstiek as bloot 'n onderdeel van die algemene tekenleer beskou het. "We must now face the possibility" skryf Barthes,

"of inverting Saussure's declaration: linguistics is not a part of the general science of signs, even a privileged part, it is semiology which is a part of linguistics."
(1967:11)

Ek moet dadelik byvoeg dat Barthes hierdie standpunt bloot as 'n werkshipotese beskou. Hy verwag nie dat die semiologie altyd die linguïstiese model sal volg nie; die idee is dat dit die nodige terminologie en "discovery procedures" sal verskaf om die nuwe wetenskap op gang te kry. Dit is in hierdie lig dat 'n mens die werk van Todorov en Greimas moet sien. Hoewel daar geldige kritiek ingebring is teen hul verhaalgrammatikas, o.a. deur Jonathan Culler (1975: 215-216, 233-234) en Robert Scholes (1974:102-107), het hulle saam met Bremond 'n nuwe wetenskap bevorder wat vandag onder die naam van die Narratologie groot vooruitgang maak.

4 "Literary Competence"

In die voorafgaande het die klem geval op strukturende beginsels en strukture wat nie net tot die letterkunde beperk is nie. Greimas, Todorov en Barthes ondersoek byvoorbeeld verhaalstrukture in die algemeen, of hulle nou binne die letterkunde voorkom of daarbuite. In sy boek, Structuralist Poetics, vestig Jonathan Culler weer die aandag op dit wat eie aan die letterkunde is: literêre konvensies. Dat daar sulke uniek-literêre konvensies bestaan, kan maklik geïllustreer word aan die hand van byvoorbeeld Opperman se "optelgedig",

"Ruimtesentrum Houston" in Edms. Bpk. of die sogenaamde "walvisgedigte" in N.P. van Wyk Louw se Tristia. Dit wat plek-plek feitlik letterlik uit 'n koerantberig of 'n boek oor walvisse oorgeneem is, word as gedig op 'n heel ander wyse gelees as in die oorspronklike bronne. 'n Mens sou byvoorbeeld in die walvisgedig oor Svend Foyn, wat die harpoenkanon bedink het, 'n simboliese interpretasie kon gee van die sneeu, of selfs van die walvis --- iets waaraan mens nooit sou dink by die lees van Palm se oorspronklike boek oor Walvisschen en Walvischvaart nie.

'n Verdere konvensie wat slegs binne 'n literêre konteks funksioneer, is prosodie. Robert Graves gee 'n pragtige illustrasie hiervan wanneer hy argumenteer:

"One doesn't 'listen' when reading standard prose; it is only in poetry that one looks out for metre and rhythmic variations on it. The writers of *vers libre* rely on their printers to call your attention to what is called 'cadence' or 'rhythmic relation' (not easy to follow) which might have escaped you if written as prose: *this* sentence, you'll find, has its thumb to its nose." (gesiteer in Culler 1975: 164)

As mens dit as prosa met die oog lees, val dit naamlik glad nie op dat die laaste deel van hierdie aanhaling 'n amfibraggiese metrum het nie.

Omdat ons hier met iets spesifiek literêrs te make het, stel Culler voor dat die literatuurwetenskap 'n eie literêre "competence" moet beskryf. Die Chomskyaanse linguïstiek dien dus hier as metodologiese, eerder dan as strukturele model.

In 'n sekere sin is die begrip "literary competence" nuttig, aangesien dit die aandag vestig op die feit dat die interpretasie van literêre werke geskied volgens 'n stel geïnternaliseerde leeskonvensies. Daar hou die ooreenkoms egter op. Literêre konvensies is, soos die woord reeds aandui, nie iets universeels nie, maar gewoonlik tot spesifieke lesersgroepe beperk. Sekere literêre konvensies word naamlik eers op universiteit geïnternaliseer. Daarom is dit byvoorbeeld onwaarskynlik dat iemand sonder enige literêre skoling op die amfibraggiese metrum in 'n Robert Graves-gedig sal let. Leeskonvensies verskil ook uiteraard van genre tot genre en nie alle genres deel dieselfde lesers nie. Mens sou byvoorbeeld Shakespeare-deskundiges kon kry wat nie die nodige "competence" het om 'n Cowboy-verhaal na behore te lees nie. Indien hulle nie met die konvensies daarvan vertrou is nie, sal hulle nie die spesifieke verwagtingspatroon deel wat deur die Cowboyboekskrywer gemanipuleer word en waarvan hy juis vir sekere effekte afhanklik is nie.

Tweedens is literêre konvensies tydsgebonde. Om dit te sien hoef mens

maar net die beginsels van "Practical Criticism" met dié van die middeleeuse patristiese eksegeese te vergelyk. Culler blyk van beide hierdie aspekte van literêre konvensies bewus te wees: "problematic cases --- the work which some find intelligible and others incoherent, or the work which is read differently in two periods", argumenteer hy byvoorbeeld, "furnish the most decisive evidence about the system of operative conventions." (1975:123)

Culler se model van "literary competence" behels dus nie net een universele stel literêre konvensies nie, maar 'n beskrywing van al die verskillende literêre konvensies wat op verskillende tye vir verskillende genres geld. So 'n model sou dan nie uitsluitel gee oor welke interpretasie van 'n gegewe werk korrek is of wat as letterkunde beskou kan word nie, maar eerder rekenskap gee van watter spektrum van interpretasies vir 'n gegewe teks almal moontlik en aanvaarbaar sou wees.

'n Verdere belangrike verskil tussen Culler se "literary competence" en taalkundige "competence" is dat literêre konvensies nie soos die TGG of die teksgrammatikas van die Paryse Strukturaliste met die sintaksis (die relasies tussen tekens onderling) te make het nie, maar met die pragmatiek (die relasie tussen teks en teksgebruiker). Literêre konvensies bepaal naamlik hoe die leser die teks benader en interpreteer, en nie hoe die teks self gekonstrueer is nie.

Hoewel Culler se begrip, "literary competence", 'n belangrike bydrae maak, het dit as pragmatiese model sy beperkinge. Terwyl dit die verskille tussen literêre konvensies wat met die verloop van tyd intree, akkommodeer, verskaf dit geen teorie van hoe die verandering plaasvind wat daardeur geïmpliseer word nie. Daarmee ignoreer dit ook die feit dat vernuwing 'n belangrike eienskap van die letterkunde is. Dit is iets waarvan die Russiese Formaliste reeds deeglik bewus was. Viktor Sklovskij het byvoorbeeld in die letterkunde 'n sekere meganisme geïdentifiseer wat hy "ostraneniya" genoem het --- "making it strange".

"People living at the seashore", skryf Sklovskij,

"grow so accustomed to the murmur of the waves that they never hear it. By the same token, we scarcely ever hear the words we utter. ... We look at each other, but we do not see each other anymore. Our perception of the world has withered away, what has remained is mere recognition."
(Erlich 1955:176/7)

Dit is hierdie verdowende werking van gewoonte en roetine wat die kunstenaar dan teenwerk deur dinge in 'n ongewone lig te stel. Deur 'n daad van kreatiewe deformatsie kan hy ons persepsie van die wêreld dis-outomatiseer en nuwe skerpte gee. Daarin lê die trefkrag van die metafoor --- om 'n voor die hand liggende voorbeeld te noem. Meta-

fore verloor egter met tyd hul varsheid en word "dooie metafore". Net so raak literêre tegnieke deursigtig en val hulle later nie meer op nie. Daarom is vernuwing altyd weer nodig en impliseer die nosie van "making it strange" 'n inherente literêre dinamiek.

Dit is dan ook algemeen bekend dat verandering in die letterkunde dikwels met skokke gepaard gaan. 'n Mens kan hier die voorbeeld van T.S. Eliot se Wasteland noem wat aanvanklik glad nie eens vir publikasie aanvaar is nie, en toe dit wel verskyn, nog 'n tyd lank deur die meeste lesers van poësie vreemd en onverstaanbaar gevind is.

Hierdie aspek van die letterkunde word wel behandel deur Juriĳ Lotman in Die Struktur literarischer Texte (1972) wat in dié verband van die wiskundige spelteorie (Games Theory) gebruik maak. (Vgl. Lotman 1972: 407) Volgens Lotman strook die literêre konvensies en leesverwagtinge wat die leser na die teks bring nooit heeltemal met dié wat deur die skrywer gebruik is nie. Daar vind dus altyd in 'n meerdere of mindere mate 'n konfrontasie plaas tussen twee kodes --- dié van die leser, en dié van die teks. Die uiteindelijke interpretasie kom tot stand as gevolg van 'n kompromis tussen die twee.

In sy boek, The Act of Reading (1978), bied Wolfgang Iser 'n fenomenologies-gebaseerde benadering tot dieselfde vraagstuk, en beroep hom weer op die Algemene Sisteemteorie. (Vgl. Iser 1978:71) Volgens hom open die interaksie tussen die teks- en leserkodes vir die leser nuwe benaderings tot die werklikheid omdat die literêre teks sekere moontlikhede wat deur die leser se model van die werklikheid geneutraliseer of "genegativiseer" is, na vore bring. Die pragmatiese interaksie tussen teks en leser word hiervolgens dus ook gedeeltelik deur die semantiese komponent --- die relasie teks-werklikheid --- bepaal.

Hierdie invloed van die literatuur op die leser se werklikheidsbeskouing is dikwels as "bevrydend" beskou, onder andere deur die resepsie-estetikus Hans Robert Jauss in sy bekende intreerede, "Literary History as a Challenge to Literary Theory" (1970/1). Dit is ook nie toevallig dat Sklovskij se term "ostranenija", oftewel "making it strange", weerklank vind in Brecht se nosie van *Verfremdung* nie. Ook Adorno van die sogenaamde "Frankfurter Schule" beskou die estetiese aspek van die letterkunde as 'n "negatiewiteit" wat bevrydend werk ten opsigte van die heersende ideologie.

Hierdie vernuwende eienskap van die letterkunde is, soos ons gesien het, 'n funksie van die pragmatiese en semantiese komponente van kommunikasie en dus iets wat buite die bereik lê van die linguisties-geïntereerde literatuurwetenskap wat hom hoofsaaklik met die sintaksis bemoei. Onder die invloed van De Saussure het die Paryse Strukturaliste veral aandag gegee aan die sînchroniese studie van universele strukture --- semiotiese sisteme en "grammatikas". Aan die begin van die sewentigerjare kom daar egter 'n reaksie. Roland Barthes, wat in Elements of Semiology en "Introduction to a Structural Analysis of Narratives" heeltemal wetenskaplik te werk gegaan het, begin met S/Z en daarna werke publiseer wat al hoe moeiliker verstaanbaar word, wat

allerhande insigte bied maar uiteindelik die leser se pogings tot begrip en opsomming opsetlik blyk te vermy. Hierdie latere fase van Barthes, waarin hy die denke van die gekykte benaderings van die wetenskap probeer "bevry", word agteraf gesien as 'n vernuftige vorm van "dekonstruksie" --- iets wat ek nie hier sal probeer verduidelik nie aangesien dit juis die bedoeling van die dekonstruksionisme is om "verstaanbaarheid" (in terme van heersende denkraamwerke altans), stelselmatig te vermy. Terwyl ek oor die rol van die linguistiek met betrekking tot die literatuurwetenskap praat, wil ek egter wel iets oor die aandeel van De Saussure in hierdie verband sê.

5 De Saussure en die Post-Strukturalisme

Benewens sy Course in General Linguistics bestaan daar ook van De Saussure 'n aantal geskrifte oor die klassieke poësie wat eers weer in 1964 deur Jean Starobinski in Parys onder die aandag gebring is. Wat besonderlik is omtrent hierdie studies is die wyse waarop De Saussure Latynse gedigte in terme van anagramme analiseer. Onderliggend aan die vers:

Taurasia Cisauna Samnio cepit

ontdek hy byvoorbeeld 'n anagram vir die naam "Scipio" --- wat hy die "hipogram" van die reël noem. Op hierdie beginsel probeer hy dan 'n semiotiek van die poësie baseer. Aangespoor deur die feit dat moderne digters dikwels volgens hul eie oorlewering faktore soos rym nie as beperkend ervaar nie, maar eerder as 'n inspirasie, ondersoek hy die moontlikheid dat alle poësie, ook die moderne, vanuit hipogramme gegenerereer word. Daar was egter iets wat hom laat twyfel het: dikwels het hy ondervind dat hy na 'n tyd 'n tweede anagram ontdek ... en dan 'n derde en 'n vierde ... Dit het die vraag laat ontstaan watter dan die regte een sou wees. Daarmee het die hele kwessie van die outeursintensie problematies geword. In 'n poging om eksterne konfirmasie vir sy teorie te kry, skryf hy toe aan 'n Latinis, ene professor Pascoli te Bologna, om uit te vind of die Latynse digters inderdaad bewustelik van die hipogram-metode gebruik gemaak het. Toe sy brief nooit beantwoord is nie, het hy sy ondersoek gestaak.

Wat vir De Saussure self 'n mislukking was, is egter deur die sogenaamde Tel Quel-groep in Parys (waarvan Roland Barthes lid was) as van besondere belang beskou. In hierdie "tweede De Saussure" het hulle naamlik iets gevind wat radikaal afwyk van die tekenopvatting van sy Course in General Linguistics. Dáárin word die teken nie net op 'n negatiewe wyse gedefinieer in terme van sy relasies met ander tekens nie, maar ook as 'n twee-kantige psigologiese entiteit waarin 'n konsep kombineer met 'n klankbeeld --- die *signifié* en die *signifiant*. Hierdie tweekantigheid van die teken is gesien as 'n Cartesiaanse dualisme met die *signifié* as transendentale gegewe. De Saussure se tekenteorie was dus op 'n idealistiese benadering gegrond. Gevolglik was dit betekenisvol dat hy sy semiotiek van die poësie

baseer juis op die vind van anagramme --- iets wat alleenlik op die relasies tussen woorde as letterkonstellasies betrekking het. Die generasie van versreëls deur hipogramme is dus 'n proses wat hom suiwer op die vlak van die *signifiants* volvoer, en waarby die "transendentale" aspek van De Saussure se taalteken geen rol speel nie. Die moontlikheid van 'n semiotiek wat alleen in terme van die *signifiant* geformuleer word, het dan die weg gebaan vir 'n materialistiese beskouing van die taalteken as iets wat beteken bloot vanweë sy plek in 'n netwerk van *signifiants*.

Gevolgtrek is die intensie van die outeur waarna De Saussure bly soek het, glad nie meer ter sake nie en is die nosie van 'n korrekte hipogram ook daarmee heen. 'n Uitspraak van De Saussure wat in hierdie verband gesitueer word, is:

"The 'anagram' should not be defined as a regulated dislocation lacking completeness, but as an indeterminable multiplicity, a radical undecidability, which undoes all codes."
(gesitueer in Leitch 1983:10)

Dit is juis hierdie "indeterminable multiplicity" wat Roland Barthes in *S/Z* in die plek stel van die juiste betekenis wanneer hy die *scriptible* (writerly) teks introduceer as alternatief tot die *visible* (readerly). "The writerly text" skryf Barthes,

"is *ourselves writing*, before the infinite play of the world (the world as function) is traversed, intersected, stopped, plasticized by some singular system (Ideology, Genus, Criticism) which reduces the plurality of entrances, the openings of networks, the infinity of languages." (1975:5)

Daarmee voer Barthes die proses wat begin is deur die New Critics se aanslag op die sogenaamde "Intentional Fallacy", heelwat verder. 'n Mens sou hier eintlik ook op die invloed van Lacan se toepassing van De Saussure op Freud moet wys, en op Macherey se Theory of Literary Production --- Barthes is naamlik besig om repressie teen te werk, en die teks as produksieproses in stede van konsumpsie-artikel te benader. Ek wil dit egter laat by enkele woorde oor Derrida --- van wie die woord "deconstruction" kom --- en net daarop wys dat niemand minder as De Saussure self in sy boek, Of Grammatology, ge-"dekonstrueer" word nie.

Derrida wys op die sterk retoriese taal waarmee De Saussure keer op keer uitvaar teen die "tyranny of writing", en waarmee hy beklemtoon dat die onderwerp van die taalwetenskap die gesproke taal en nie die skryftaal moet wees nie. Met 'n "the lady doth protest too much"-argument voer hy aan dat dit hier gaan om 'n "blinde vooroordeel" ---

'n repressie van die geskrewe teken, die grafeem, wat die eintlike basis van taal sou wees. Op die grafeem baseer Derrida dan 'n nuwe wetenskap, die Grammatologie, wat hy aankondig in 'n duidelike parodie op die wyse waarop De Saussure 'n algemene tekenleer, die Semiologie, in die vooruitsig gestel het:

"I shall call it (Grammatology) Since the science does not yet exist, no one can say what it would be; but it has a right to existence, a place staked out in advance. Linguistics is only a part of (that) general science."
(Derrida 1976:51)

Deur die stem, wat die basis vorm van De Saussure se teken en die direkte verbinding is met die konsep-aspek daarvan (die twee is volgens De Saussure soos twee kante van een vel papier), met die grafeem te vervang, word die moontlikheid van 'n transendentale *signifié* radikaal ondergrawe. Volgens Derrida: "Il n'y a pas de hors-texte" --- daar is niks buite(n) die teks nie. En as mens nog vanuit dié standpunt van iets soos "betekenis" kan praat, is dit suiwer 'n kwessie van "intertekstualiteit".

BIBLIOGRAFIE

- Adam, Jean-Michel & Jean-Pierre Goldenstein
1976 Linguistique et Discours Littéraire: théorie et pratique des textes. Paris: Libraire Larouse.
- Barthes, Roland
1967 Elements of semiology. New York: Hill and Wang.
1975 S/Z. London: Jonathan Cape.
1976 The pleasure of the text. London: Jonathan Cape.
1977 "Introduction to the structural analysis of narratives" in Image - Music - Text. Glasgow: Fontana/Collins.
- Culler, Jonathan
1975 Structuralist poetics; Structuralism, linguistics and the study of literature. London & Henley: Routledge & Kegan Paul.
- Derrida, Jacques
1976 Of grammatology. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.
- De Saussure, Ferdinand
1974 Course in General Linguistics. Glasgow: Fontana/Collins.
- Erlich, Victor
1955 Russian formalism: History - doctrine. New Haven & London: Yale University Press.
- Greimas, A.J.
1966 Semantique structurale. Paris: Libraire Larouse.
- Iser, Wolfgang
1978 The act of reading: A theory of aesthetic response. Baltimore & London: The John Hopkins University Press.
- Jakobson, Roman
1960 "Closing statement: Linguistics and Poetics" in Thomas A. Sebeok (Ed.) Style in language. Cambridge, Massachusetts: The M.I.T. Press.

- Jauss, Hans Robert
1970/1 "Literary history as a challenge to literary theory" in
New Literary History, Vol. II, No. 1, 1970/1971.
- Lacan, Jacques
1977 Écrits - a selection. London: Tavistock.
1979 The four fundamental concepts of psycho-analysis.
London, etc.: Penguin Books.
- Leitch, Vincent B.
1983 Deconstructive criticism: An advanced introduction.
New York: Columbia University Press.
- Lotman, Jurij M.
1972 Die struktur literarischer texte. München: Wilhelm
Fink Verlag.
- Macherey, Pierre
1978 A theory of literary production. London etc.: Routledge
& Kegan Paul.
- Propp, Vladimir
1968 Morphology of the folktale. Austin and London: Univer-
sity of Texas Press.
- Scholes, Robert
1974 Structuralism in literature: An introduction. New
Haven & London: Yale University Press.
- Todorov, Tzvetan
1977 The poetics of prose. Oxford: Basil Blackwell.